

Roditeljsko pravo na obrazovanje njihove djece (II)

Roditelji nisu jedini koji imaju legitimnu ulogu u pitanjima vezanim za obrazovanje. I država i Crkva, iz različitih razloga, također imaju neizbježne obveze na ovom području.

6.07.2015.

Prethodni članak se bavio naravnim temeljem prava roditelja na obrazovanje vlastite djece, te

univerzalnom i neopozivom prirodom toga prava. Ovo razmatranje nas lako dovodi do poimanja škole kao produžetka oblikovnog djelovanja koje bi se trebalo odvijati u obiteljskom domu. Ipak, trebamo također shvatiti da roditelji nisu jedini koji imaju legitimnu ulogu u pitanjima vezanim za obrazovanje. I država i Crkva, zbog različitih razloga, također posjeduju neizbježne obveze u ovom području.

Uloga države u obrazovanju

Interes javnih vlasti u obrazovanju je opravdan mnogobrojnim valjanim razlozima. S praktičnog gledišta, efektivan rast slobode te društveni i ekonomski napredak društava nužno ovise o sposobnosti javnih vlasti da osiguraju određenu razinu kulturnog razvoja. Složeno društvo može pravilno funkcionirati samo uz prikladnu razdiobu informacija i

znanja među njegovim građanima, te temeljito razumijevanje krjeposti i normi koje građanski suživot čine mogućim.

Ovdje bi se, primjerice, mogla spomenuti važnost borbe protiv nepismenosti kao sredstva za poticanje društvene pravde. Stoga država ima određena neodreciva prava i moć u pitanjima vezanim za obrazovanje, na koje svaki muškarac i žena imaju neotuđivo pravo.[1] Ovo opravdava, kao poseban zahtjev općeg dobra, državne pravilnike kojima se traži određena razina obrazovanja kako bi se dobio pristup određenom sveučilišnom programu ili drugim tipovima profesionalne aktivnosti.

U ovom kontekstu, može se postaviti pitanje je li se uloge roditelja i države u ovom području sukobljavaju i jesu li neuskladive, ili se, pak, mogu nadopunjavati. Važna pitanja ovdje

su: u kakvom su međusobnom odnosu te brige? Do koje mjere smije država propisivati uredbe bez narušavanja prava roditelja? U kojim okolnostima država smije reagirati kako bi zajamčila prava djece u odnosu na njihove roditelje?

U stvarnosti, ova pitanja ne dotiču se uloge vlastite državi u obrazovanju. Ipak, suprotno onome što bi bilo poželjno, moguće je primjetiti sklonost među javnim vlastima u mnogim zemljama, počevši najkasnije od osamnaestog stoljeća, da preuzmu sve isključiviju ulogu u pitanjima obrazovanja. Ovo ponekad dostiže razinu gotovo potpunog monopola na obrazovanje uspostavljenog od strane škola.

U korijenu ovog interesa je zahtjev na pravo za nametanjem jedinstvenog etičkog pogleda svima, koji se sastoji od građanskog morala temeljenog na minimalnom skupu

univerzalno valjanih etičkih principa prihvaćenih od strane svijeta. U najekstremnijim slučajevima, ovo je dovelo do gotovo totalitarističkog pogleda koji nadomješta građansku odgovornost za oblikovanje vlastite savjesti i moralnih sudova, čime ometa pothvate ili načine življenja koje javno mnijenje, stvoreno ili podržavano od strane države, ne promiče.

Ovi ciljevi su bili podržavani pretjerano „neutralnim“ obrazovanjem u tzv. javnim školama, izolacijom ili ekonomskim gušenjem obrazovnih inicijativa rođenih unutar srca građanskog društva, ili neizravno, uspostavnim (kroz državno zakonodavstvo o akreditaciji i razvoju kurikuluma) zahtjeva koji su toliko određeni i iscrpni da uklanjaju mogućnost određenih obrazovnih alternativa. Ovo u praksi dovodi do monopola

nad obrazovanjem ili do obrazovnog „pluralizma“ koji je čisto nominalan.

U ovom kontekstu, važno je shvatiti da je tzv. „neutralnost“ državnih programa samo prividna, budući da ovi programi uvijek sadržavaju određenu ideološku predrasudu. Osim toga, iskustvo pokazuje da je ova vrsta inicijative često povezana sa željom „emancipiranja“ ljudske kulture iz svakog vjerskog okvira, ili pokušajem podrivanja određenih temeljnih moralnih vrijednosti, poput uistinu ljudskog pogleda na bračnu ljubav, majčinstva, te prava na život od prvog trenutka začeća do prirodne smrti.

U posljednjih nekoliko godina ovo je bilo pojačano širenjem principa u školama koji su primjereniji sveučilišnom okruženju, poput akademske slobode i slobode izražavanja među prosvjetiteljima. Sloboda u obrazovanju je tako

ograničena na pretpostavljenu slobodu učitelja na izražavanje vlastitih ideja i oblikovanje učenika u skladu s njihovim vlastitim predrasudama, kao ustupak koji im je dodijeljen od strane države. Temelj takvog poimanja slobode je često dubok pesimizam o sposobnosti roditelja, i društva u cjelini, da svojoj djeci osiguraju obrazovanje u krjepostima i društvenoj odgovornosti. Ove poteškoće je moguće nadići ako se ima na umu da škole nadopunjuju roditeljsku odgovornost za obrazovanje njihove djece, te da „javne vlasti imaju dužnost jamčenja ovog roditeljskog prava i osiguranja stvarnih uvjeta za njegovo vršenje,“ [2] tj. trebale bi biti vođene „principom supsidijarnosti.“

Sloboda obrazovanja

Obrana roditeljskih prava u odnosu na njihovo školsko obrazovanje, bila ona protiv prekoračenja nadležnosti

javnih vlasti ili indoktrinacijskih nagnuća učitelja, može se nazvati slobodom obrazovanja. To je jedno te isto naravno pravo roditelja gledano iz perspektive njihovog odnosa prema državi ili drugim obrazovnim činiteljima. Sloboda obrazovanja je dakle ljudsko pravo kojeg posjeduju roditelji na obrazovanje vlastite djece u skladu sa svojim uvjerenjima. [3] Ovo može uključivati pitanja vezana uz kurikulum (odabir jezika ili sportskih aktivnosti), ali i metodološka odnosno pedagoška pitanja (primjerice, mogućnosti za jednospolno obrazovanje ili pitanja discipline).

Naravno, ovo područje također uključuje i vjersko opredjeljenje. Roditelji prirodno žele obrazovati svoju djecu u vlastitoj vjeri, u skladu sa svojim vlastitim uvjerenjima i djelovanjima. Ovo nije ideološko ili vjersko pitanje, već pitanje vezano za naravno pravo roditelja. Ova sloboda

osigurava da će oni biti ti koji će preuzeti zadatak obrazovanja svoje djece, bilo samostalno ili odabirom škola i drugih sredstava koje smatraju prikladnim ili potrebnim, ili čak i osnivanjem vlastitih obrazovnih centara. „Država ima jasnu dužnost u pogledu poticanja, upravljanja i nadzora nad obrazovanjem. To zahtijeva jednake mogućnosti, kako za privatne tako i za državne inicijative. Nadzirati ne znači ujedno i priječiti, odnosno ometati ili ograničavati slobodu.“[4]

Ovo pravo također ispunjava i legitimno nametnutu obvezu od strane javnih vlasti na pružanje minimalnog stupnja obrazovanja maloljetnicima, tj. djeci, sve dok su pod paskom svojih roditelja. Samim time, sloboda obrazovanja se odnosi na obrazovne aktivnosti koje imaju određenu društvenu važnost, utoliko ukoliko je obrazovanje koje prima maloljetnik pravno valjano. Ova

sloboda podrazumijeva priznavanje činjenice da državne škole nisu jedine sposobne za potvrđivanje usklađenosti s minimalnom razinom obrazovanja pravno uspostavljenom od strane javnih vlasti.

Dok su djeca još maloljetnici, aktivnost učitelja nije upravljena slobodnim prijenosom znanja niti akademskom slobodom prikladnom sveučilišnom okruženju. Učitelji prvenstveno djeluju s autoritetom dodijeljenim od strane roditelja, čime stavljaju svoje profesionalne talente u službu roditelja, kako bi im pomogli u pružanju onog obrazovanja kakvo roditelji žele da im djeca imaju. Unutar okvira škole, učiteljska aktivnost se najbolje može opisati kao „roditeljska“ i nikako ideološka. Sloboda obrazovanja protivi se promjeni okvira koji dovodi do zamjene načela da škola treba djelovati kao namjesnik

roditelja predrasudom da je škola ideološki „agent“ državne vlasti.

Dužnost uključivanja u obrazovna pitanja

Svi građani, a posebno roditelji, bilo pojedinačno ili kao članovi udruga, imaju pravo i dužnost uključiti se u javnu sferu kada je u pitanju obrazovanje kao temeljni dio javnog dobra. „U životu naroda dvije su stvari uistinu bitne: zakoni koji se tiču braka i zakoni koji se tiču obrazovanja. U ovim područjima djeca Božja trebaju čvrsto stajati te se snažno i pošteno boriti za dobrobit cijelog čovječanstva.“[5]

Ova čvrstina u branjenju obitelji i braka je utemeljena na moći koja nije odobrena niti od strane države niti društva, već im prethodi, jer je utemeljena na ljudskoj prirodi. Roditelji se, stoga, trebaju boriti za priznavanje njihovog prava da sami

odgajaju vlastitu djecu, ili za pravo da povjere ovu djelatnost onima kojima vjeruju. Ova prava su obrana suverenog položaja obitelji u odnosu na druge centre moći koji bi mogli pokušati umiješati se u obrazovne aktivnosti.

Ovaj stav od strane roditelja zahtijeva istovremeno snažan osjećaj za odgovornost i inicijativu. Kao što je sv. Josemaria savjetovao: „Pratit ćete svaki korak djece koju vam je Bog darovao, i shvatit ćete da vam je najvažnija zadaća u životu dobro odgojiti svoju djecu. Nije dovoljno donijeti ih na svijet; to čine životinje. Morate im prenijeti svoju duhovnost, svoje kršćanske ideale, svoju ljubav prema Bogu, svoju pobožnost prema Blaženoj Djevici.“[6]

J.A. Araña - C.J. Errázuriz

Fusnote:

[1] Usp. Sv. Ivan Pavao II, Obraćanje UNESCO-u, 2. lipnja, 1980.; Kongregacija za nauk vjere, Uputa *Libertatis conscientia*, br. 92.

[2] *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2229.

[3] Usp. *Isto*.

[4] Sv. Josemaria, *Razgovori*, br.79.

[5] Sv. Josemaria, *Kovačnica*, br. 104.

[6] Sv. Josemaria, *Bilješke zapisane tijekom druženja*, 18. studenog, 1972.